

החלטת ועדת האתיקה

של אליעזר וולטמן, מנכ"ל עמותת "אומ"ץ"

נגד חברי הכנסת שמעון פרס, בנימין בן-אליעזר, דליה איציק וחיים רמון

מיום כ"ז בתשרי התשס"ה (12.10.2004)

1. הקובלנה

ביום א' בתמוז התשס"ד (20.6.2004) הוגשה קובלנה על ידי מר אליעזר וולטמן, מנכ"ל עמותת "אומ"ץ", אזרחים למען מינהל תקין וצדק חברתי ומשפטי.

הקובל טוען כי על פי פרסומים בכלי התקשורת, הוזמנו ארבעת חברי הכנסת שמעון פרס, בנימין בן-אליעזר, דליה איציק וחיים רמון על ידי המיליונר הישראלי והבינלאומי אהרון פרנקל ועל חשבונו, לטקס נישואיו במונקו.

לטענת הקובל "אם יש ממש בפרסומים הללו הרי שחברי הכנסת הנ"ל נהגו בניגוד לכללי המינהל התקין ויש לנקוט כלפיהם בהליכים משמעתיים".

2. תגובות הנקבלים

2.1 תגובתו של ח"כ שמעון פרס

2.1.1 ח"כ שמעון פרס לא שלח תגובה ספציפית לקובלנה, אולם במכתבו ליו"ר ועדת האתיקה מיום י"ז בסיוון התשס"ד (6.6.2004) (שהגיע לוועדה, משום מה, רק ביום ד' בתמוז התשס"ד (23.6.2004), לאחר שהוגשה הקובלנה) הוא אומר:

"הנני מתכבד להודיעך בזה שהוזמנתי להשתתף כנאם מרכזי בכנס החשוב של האקדמיה להישגים שתתקיים בשיקאגו.

כמו כן, הוזמנתי על ידי משפחת בוש, לקחת חלק באירועי יום ההולדת ה-80 של בוש האב שתתקיים ביוסטון טקסס.

בדרכי חזרה ארצה אשתתף בחגיגה פרטית - משפחתית, במונקו: מר אהרון פרנקל, ידיד אישי, ויהודי יקר, הזמין אותי לחגוג עמו את חתונתו.

אנהג לפי הכללים המתחייבים מהוראות החוק ותקנון הכנסת."

2.1.2 בעקבות המכתב האמור, שלח יו"ר ועדת האתיקה ח"כ אריה אלדד מכתב כללי לח"כ שמעון פרס, ביום י' בתמוז התשס"ד (29.6.2004), ובו הוא מסב את תשומת לבו להחלטת ועדת האתיקה בענין מימון נסיעות לחו"ל של חברי הכנסת מיום ל' בשבט התשס"ב (12.2.2002), שבה נאמר, בסעיף 4, כי כל סוגי הנסיעות של חברי הכנסת שלא במסגרת משלחות מטעם הכנסת טעונות אישור מראש של ועדת האתיקה.

ח"כ אלדד ביקש להקפיד להבא לפנות לוועדת האתיקה זמן סביר לפני הנסיעה המתוכננת, על מנת לאפשר את טיפולה בנושא.

כמו כן כתב ח"כ אלדד:

"יודגש כי האמור במכתב זה אינו מתייחס בשלב זה לנסיעה למונקו, שלגביה הוגשה קובלנה ביום א' בתמוז התשס"ד (20.6.2004) על ידי מר אליעזר וולטמן, מנכ"ל עמותת אומ"ץ והמצ"ב".

2.1.3 ח"כ פרס שלח מכתב תשובה ליו"ר ועדת האתיקה ביום ט"ז בתמוז התשס"ד (5.7.2004). בתשובתו אין היא מתייחס כלל לנסיעה למונקו נשוא הקובלנה, אלא לנסיעה אחרת - לחגיגה פרטית-משפחתית של מר דניאל עמר בז'נבה, שהתקיימה ביום ל' בסיוון התשס"ד

(19.6.2004), ושעליה שלח מכתב לוועדת האתיקה ביום כ"ח בסיוון התשס"ד (17.6.2004) בזו הלשון:

"הנני מתכבד להודיעך בזה שהוזמנתי לחגיגה פרטית-משפחתית, בג'נבה: מר דניאל עמר ממכובדי הקהילה היהודית של שווייץ וצרפת, הזמין אותי לחגוג עמו את חגיגות בר המצווה של בנו, שתתקיים ביום ה-19 לחודש זה, בהשתתפות כל מכובדי הקהילות היהודיות של מרוקו, צרפת, שווייץ. בין האורחים - שרים ואנשי פרלמנט ממדינות שונות ומהארץ.

אנהג לפי הכללים המתחייבים מהוראות החוק ותקנון הכנסת."

הואיל והבקשה לגבי הנסיעה לז'נבה הגיעה לוועדת האתיקה יומיים בלבד לפני שהתקיימה, לא הספיקה הוועדה להתייחס לבקשה לפני הנסיעה והיא נדונה לאחר מעשה, בישיבת ועדת האתיקה ביום ג' בתמוז התשס"ד (22.6.2004). בעקבות כך נשלח מכתבו של יו"ר הוועדה מיום י' בתמוז התשס"ד (29.6.2004), הנזכר בפסקה 2.1.2 לעיל.

2.1.4 יצוין, כי ח"כ אלדד כתב מכתב נוסף לח"כ שמעון פרס ביום י"ז בתמוז התשס"ד (6.7.2004) שבו נאמר:

"מתגובתך מיום ט"ז בתמוז התשס"ד (5.7.2004) לא ברור מי מימן את הנסיעות הבאות:

1. לשיקגו - לכנס של האקדמיה להישגים.

2. ליוסטון טקסס - לאירועי יום ההולדת ה-80 של בוש האב.

3. לג'נבה - לחגיגת בר המצווה של בנו של מר דניאל עמר.

הוועדה מבקשת את תגובתך בהקדם."

על כך ענה ח"כ פרס, במכתבו מיום כ"א בתמוז התשס"ד (11.7.2004), כי הנסיעות לשיקגו לכנס האקדמיה להישגים וליוסטון ליום הולדתו של הנשיא בוש האב מומנו על ידי האקדמיה להישגים, ואילו הנסיעה לחגיגת בר המצווה של בנו של מר דניאל עמר בז'נבה מומנה מכיסו הפרטי.

2.1.5 בסיכומי דבר, לגבי הנסיעה למונקו, נשוא הקובלנה, פרט לאמור במכתבו מיום י"ז בסיוון התשס"ד (6.6.2004) - לא התקבלה כל תגובה נוספת מח"כ שמעון פרס בענין זה.

יצוין, כי לפי הפרסום ב"ידיעות אחרונות" מיום י' בתמוז התשס"ד

(25.6.2004) (להלן - הפרסום בעיתון), הסביר ח"כ פרס את השתתפותו בחתונה בכך ש"פרנקל מקושר מאד במוסקבה והוא פותח לנו דלתות בשלטון הרוסי בצורה בלתי רגילה".

לטענת העיתונאי "להשתתפות בחתונה היתה מטרה נוספת. לפני הטיסה אמר פרס לחבריו כי הוא מעוניין לגייס מפרנקל כסף לפרויקט נוסף של מרכז פרס לשלום".

2.2 תגובתו של ח"כ בנימין בן-אליעזר

2.2.1 בתגובתו מיום ט"ו בתמוז התשס"ד (4.7.2004) כותב ח"כ בנימין בן אליעזר:

בין מר אהרון פרנקל לביני ישנם יחסי ידידות וחברות מזה זמן רב, ועל רקע זה אהרון הזמין אותי לחתונתו.

1. מעולם לא היו ביני לבין מר פרנקל יחסים עסקיים כלשהם. הוזמנתי על ידי מר פרנקל לחתונתו על בסיס חברי ושמחתי לכבדו ביום שמחתו."

2. מן התגובה משתמע שח"כ בן אליעזר אכן הוזמן לחתונתו של אהרון פרנקל, אך לא ברור כיצד מומנה הנסיעה.

2.2.2 על פי הפרסום בעיתון, לח"כ בן אליעזר "נשלח כרטיס טיסה מפרנקל וגם הוא שוכן במלון היוקרתי על חשבון המארח".

2.2.3 יצוין, כי על פי אותו פרסום בעתון, אורחיו של אהרון פרנקל שוכנו במלון "דה פרי", שנחשב אחד המפוארים במונטה-קרלו ומחיר חדר ללילה נע בין 2,500 שקל לבין 5,000 שקל, כאשר מחירה של סוויטה הוא 10,000 שקל ללילה.

2.3 תגובתה של ח"כ דליה איציק

בתגובתה מיום ט"ו בתמוז התשס"ד (4.7.2004) כותבת ח"כ דליה איציק:

"נלוותי ליו"ר האופיזיציה מר שמעון פרס לנסיעה לארה"ב בין היתר ליום הולדתו ה-80 של ג'ורג' בוש נשיא ארה"ב לשעבר, כמו כן לוועידת ההישגים 2004 שהתקיימה בשיקגו.

הנסיעה כולה אורגנה ותוכננה על ידי לשכתו של מר פרס ובהתאם לכך כל סידורי הטיסה ולוחות הזמנים תוכננו על ידי לשכתו. בדרכינו חזרה מר פרנקל העמיד לרשותו של מר פרס מטוס על מנת שיוכל להגיע לחתונתו. ומכיוון שהייתי כפופה לסידורי הטיסה ולנסיעה זו, נילוותי למר פרס בדרכנו ארצה."

2.4 תגובתו של ח"כ חיים רמון

2.4.1 בתגובתו מיום י"א בתמוז התשס"ד (30.6.2004) כותב ח"כ חיים רמון:

"אני חבר אישי של אהרון פרנקל קרוב לעשר שנים. אנחנו נפגשים באופן קבוע מספר פעמים בשנה ומשוחחים לעיתים קרובות בטלפון. עצם החשדה כי השתתפות באירוע פרטי של חבר אישי יש בה משום קבלת טובת הנאה היא מגוחכת ונלעגת ואפילו קצת מעליבה. על פי אותו היגיון יש לאסור על חברי כנסת להיענות להזמנה לארוחת ערב בביתו של איש עסקים כלשהו.

נראה לי כי עצם העיסוק בנושא הוא חלק מ"עליהם" כללי על אישי ציבור הגורם לכך שאנשים בעלי ערך נרתעים ובורחים מעיסוק ציבורי ורבים וטובים מבין חברי הכנסת נוטשים את החיים הציבוריים בזה אחר זה."

2.4.2 מהתגובה לא ברור כיצד מומנה נסיעתו של ח"כ רמון לאירוע במונקו.

בפרסום בעיתון נאמר בהקשר זה:

"משתתף נוסף בחתונה היה ח"כ חיים רמון. רמון טס למונקו אחרי שקיפץ בוינה באירוע משפחתי של מיליונר אחר - איל הקזינו מרטין שלאף. רמון נשאל השבוע האם טיסתו ושהייתו מומנו על ידי פרנקל אך הוא סירב להגיב. "זו נסיעה פרטית" - הדפו אותנו בלשכתו "רמון מסרב למסור כל פרט על יחסיו עם פרנקל".

3. החלטת ועדת האתיקה

3.1 ביום ל' בשבט התשס"ב (12.2.2002) קיבלה ועדת האתיקה החלטה כללית בענין מימון נסיעות לחו"ל של חברי הכנסת (להלן - ההחלטה).

במבוא להחלטה נאמר:

"חוק שירות הציבור (מתנות), התש"ם-1979, החל גם על חברי הכנסת, אוסר על עובד הציבור קבלת מתנה, דהיינו קבלת "נכס שלא בתמורה או שירות או טובת הנאה אחרת שלא בתמורה". הפרת הוראות החוק האמור מהווה עבירה פלילית.

כלל 4 לכללי האתיקה של חברי הכנסת קובע כי חבר הכנסת לא יקבל, במישרין או בעקיפין, הנאה חומרית בעד מעשה שעשה, בכנסת או מחוץ לה, בתפקידו או במעמדו כחבר כנסת.

בנוסף לכך, קובע כלל 5 לכללי האתיקה כי לא יהיה לחבר הכנסת במילוי תפקידו ענין אישי, וכן כי לא יהיה לחבר הכנסת ניגוד עניינים בין מילוי תפקידו לבין עניינו האישי.

כלל 14 לכללי האתיקה, כפי שתוקן בינואר 2002, אוסר על חבר הכנסת קבלת תשלום בעד הרצאות או הופעות בחו"ל.

כמו כן אוסר כלל זה קבלת תשלום על ידי חבר הכנסת אם נסע לחו"ל בשליחות ממלכתית או בשליחות מוסד ציבורי.

מימון נסיעה לחו"ל לחבר הכנסת יכול להיחשב כמתן הנאה חומרית כאמור בכלל 4 לכללי האתיקה, שמטרתו להשפיע על שיקול דעתו של חבר הכנסת במהלך פעילותו ולעתים אף כמתנה האסורה לפי חוק שירות הציבור (מתנות).

מאידך, אין ספק כי ישנה חשיבות רבה לנסיעות לחו"ל של חברי הכנסת לצורך שמירה על קשרים עם מדינות אחרות, הסברה והעלאת קרנה של מדינת ישראל בעיני מדינות וגופים שונים בעולם.

ברוח האמור לעיל, יש להתייחס לסוגים השונים של נסיעות לחו"ל של חברי הכנסת כמפורט בהחלטה זו.

3.2 מתגובות הנקבלים משתמע כי השתתפותם בחתונה במונקו היתה על בסיס פרטי, ללא קשר לפעילותם כחברי הכנסת.

מתגובתה של ח"כ דליה איציק אף משתמע כי היא כלל לא הוזמנה לחתונה והשתתפותה "נגזרה" עליה עקב העובדה כי היא נתלוותה לח"כ שמעון פרס לנסיעה לארה"ב וכל סידורי הטיסה ולוחות הזמנים תוכננו עבורה על ידי לשכתו.

מכאן ברור, שלגבי אף אחד מן הנקבלים לא היה במדובר בנסיעה "שמטרתה שמירה על קשרים עם מדינות אחרות, הסברה והעלאת קרנה של מדינת ישראל בעיני מדינות וגופים שונים בעולם", כאמור במבוא להחלטה כפי שצוטט בפסקה 3.1 לעיל, אלא בנסיעה פרטית שמומנה על ידי המזמין.

3.3 מתגובות הנקבלים משתמע גם כי ההזמנה באה על רקע ידידות וחברות בלבד, וההיענות להזמנה מצדם נראתה להם סבירה ותקינה.

ח"כ חיים רמון, בתגובתו כפי שצוטטה בסעיף 2.4 לעיל, הדגיש כי "על פי אותו היגיון יש לאסור על חבר הכנסת להיענות להזמנה לארוחת ערב בביתו של איש עסקים כלשהו".

ועדת האתיקה סבורה כי גם היענות של חבר הכנסת להזמנה לארוחה בביתו בישראל של איש עסקים כלשהו, עלולה, בנסיבות מסוימות, להוות הפרה של כלל 4 לכללי האתיקה ואף להביא את חבר הכנסת לידי ניגוד עניינים.

על אחת כמה וכמה שכך הוא הדבר כאשר אדם, שעשוי להצטייר בעיני הציבור כתורם פוטנציאלי למפלגה, ושעל פי הפרסומים הוא בעל עסקים חובקי עולם ויש לו עסקים משמעותיים גם בישראל, מזמין חברי כנסת לאירוע פרטי שלו בחו"ל ומממן את הוצאות נסיעתם והוצאות שהייתם.

בהקשר זה יציין, כי בעתון "גלובס" מיום י"ט-כ' באלול התשס"ד (5-6 בספטמבר 2004) פורסם כי: "אהרון פרנקל מושקע עם האחים יולי וסמי עופר ב-20,000,000 דולר בשני מגדלי משרדים - במגדל משה אביב ברמת גן ובמרכז ויצמן בת"א - הרכישה בוצעה לפני 5 שנים ומתפרסמת לראשונה".

3.4 על חבר הכנסת כנבחר הציבור חלות, בין היתר, נורמות התנהגות ראווה במסגרת אתיקה, שיש באי קיומן טעם לפגם.

בסעיף 1א לכללי האתיקה, שהוסף בפברואר 2004, נקבעו ערכים כלליים שלפיהם על חבר הכנסת לפעול. בין היתר, נאמר בפסקאות (4) ו-(5) כי חבר הכנסת "יעשה לטיפוח אמון הציבור בכנסת", ו"ישאף לשמש דוגמה אישית להתנהגות ראווה".

הציבור רשאי לדרוש מנבחריו שהיושרה שלהם תהיה ללא דופי, ועל חברי הכנסת לנהוג כך שלא יפגע אמון בציבור בהם. על חברי הכנסת להיות רגישים לכל חשש של מראית עין של ניסיון להשפיע עליהם באמצעות טובת הנאה כלשהי.

3.5 ועדת האתיקה סבורה כי על חברי הכנסת לסרב לקבל טובת הנאה כלשהי, במישרין או בעקיפין, העלולה להתפרש בעיני הציבור כניסיון להשפיע על הדרך שבה ימלאו את תפקידם הציבורי, גם אם בפועל לא היה ניסיון כזה מצד הנותן, או לא הוכח כי היה ניסיון כאמור.

3.6 על פי חוק שירות הציבור (מתנות), התש"מ-1979, (להלן - החוק) שחל גם על חברי הכנסת, "מתנה" מוגדרת כ"הקנית נכס שלא בתמורה או מתן שירות או טובת הנאה אחרת שלא בתמורה".

על פי הוראות סעיף 2(א) לחוק, אם ניתנה לעובד הציבור באשר הוא עובד הציבור מתנה, בין בישראל ובין בחוץ לארץ, ועובד הציבור לא סירב לקבלה - תקום המתנה לקנין המדינה, ובמתנה שאין בה קנין חייב עובד הציבור לשלם לאוצר המדינה את שווייה.

סעיף 2(ב)(1) לחוק קובע כי ההוראות האמורות לא יחולו על "מתנה קטנת ערך וסבירה שניתנה לפי הנהוג בנסיבות הענין".

3.7 לדעת ועדת האתיקה, נסיעה לחו"ל של חבר הכנסת לאירוע פרטי במימונו של המזמין, כאשר המזמין איננו "קרוב" כהגדרתו בסעיף 1 לכללי האתיקה, היא בגדר "מתנה" כהגדרתה בחוק המתנות, וחלות עליה הוראות החוק האמור.

על כן סבורה הועדה כי היה על הנקבלים לסרב לקבל טובת הנאה זו ולממן מכיסם הפרטי את הוצאות הנסיעה והשהייה במונקו בחתונת יידם אהרון פרנקל.

3.8 לאור כל האמור, החליטה ועדת האתיקה להטיל על הנקבלים נזיפה חמורה ולהסב את תשומת לבם לסעיף 2(א) לחוק כפי שפורט לעיל.

החלטת ועדת האתיקה תונח על שולחן הכנסת.